

In het derde artikel draait het om de vraag of leden van sportverenigingen en mensen die dat ooit geweest zijn meer algemene sociale bindingen hebben dan mensen die nooit lid van een sportvereniging geweest zijn. Mensen die ooit lid geweest zijn blijken iets meer kennissen en iets meer vertrouwen in hun medemensen te hebben dan anderen, maar veel scheelt het niet. In dit stuk komt de zwakte van het 'bruggenmodel' van Van der Meulen naar voren. In dit model wordt een onberedeneerde spontane stap verondersteld van sportieve verbroedering naar alle-daagse verbroedering.

Op dezelfde wijze onderzoekt hij in het laatste artikel ten aanzien van autochtonen het verschil in aantal allochtone kennissen en vertrouwen in allochtonen. De conclusie is dat van het verenigingslidmaatschap een verbindende werking tussen autochtonen en allochtonen uitgaat.

R. Stokvis

Sennett, R.
De cultuur van het nieuwe kapitalisme

Amsterdam: Meulenhoff, 2007, 160 pp.
ISBN 978 90 290 7921 1

'Met de economische en financiële liberalisering en de nadruk op aandeelhouderswaarde is het kortetermijnspeel van de beurs dominant geworden' (NRC Handelsblad, 25 april 2007). Volgens veler mening doet de nadruk in het bedrijfsbeleid op de waarde voor aandeelhouders zich de laatste decennia meer dan ooit voor. Het gaat niet meer om het langetermijnperspectief van verschillende stake-

holders (zoals management, personeel en afnemers) maar om de kortetermijneriëntatie van aandeelhouders. Socioloog Richard Sennett onderzocht in zijn laatste boek dit soort veranderingen die zich – onder invloed van processen als economische internationalisering en technologisering – ook lijken te voltrekken op de arbeidsmarkt. Sennett heeft in zijn studie vooral aandacht voor de culturele veranderingen op de werkvloer. Uitgangspunt is dat het moderne arbeidsbestel niet langer is te vergelijken met zijn Tayloristische voorganger. In het klassieke Tayloristische systeem zijn mensen werkzaam in een voorspelbare omgeving, zijn er uniforme regels en zijn er duidelijk omschreven carrièrepaden. De werknemer van nu is daarentegen steeds meer werkzaam in een flexibel organisatiemodel, waarbinnen winstgevendheid op de korte termijn en het ideaal van veranderlijkheid voorop staan. In de visie van de auteur is er in de huidige arbeidssamenleving sprake van een permanente druk op werkenden om mobiel en flexibel te zijn, en denken mensen daarom meer en meer in termen van de korte termijn; het hier en nu. Het individu kan ook niet anders dan deze gedachte omarmen, aangezien voor iedereen die stilstaat voortdurend het gevaar van de 'overbodigheid' op de loer ligt. Dit houdt tevens in dat de sociale relaties tussen mensen van karakter veranderen. Het nieuwe kapitalistische model benadrukt bij uitstek de culturele waarden van onafhankelijkheid en zelfredzaamheid. Individuele werkenden staan aan het roer van hun eigen dynamische arbeidscarrière en klampen zich niet langer vast aan anderen. Dit impliceert een afzwakking van duurzame loyaliteit en sociale betrokkenheid als 'moderne' sociale kwalen. Kortom, voor

Sennett gaat het werken in de 'nieuwe economie' samen met een 'flexibele' c.q. 'stuurloze' persoonlijkheid van burgers die individualistisch door het leven gaan (zie ook Sennett, 1998). De studie van Sennett past in de traditie van de interpreterende sociologische analyse. Op basis van diverse vraaggesprekken met arbeiders uit verschillende segmenten van de arbeidsmarkt presenteert de auteur een prettig leesbaar, relevant boek over het werken in de moderne tijd. In theoretische zin is hij er, in mijn lezing, zeker in geslaagd om duidelijk te maken welke sociale consequenties er zijn verbonden aan het werken in moderne (westerse) samenlevingen. In empirische zin schiet het werk echter tekort. Doordat de auteur bijvoorbeeld nergens nauwgezet duidelijk maakt hoe de respondenten zijn geselecteerd, op welke wijze de interviewverslagen en aantekeningen zijn verwerkt, en doordat de institutionele context in de analyse achterwege blijft, dringt de vraag zich op of Sennett werkelijk voldoende greep heeft gekregen op de sociale werkelijkheid. Het boek krijgt hierdoor een bijna journalistiek karakter, en mist mogelijk daarom de aansluiting met onderzoeksbevindingen die Sennett's inhoudelijke standpunten falsificeren (zie bijvoorbeeld het recente werk van Fevre (2007) en Dekker (2008). In het eerste geval blijkt dat van een eenduidige internationale trend naar instabiliteit en onzekerheid op de arbeidsmarkt geen sprake lijkt te zijn, terwijl in het laatstgenoemde artikel flexibele arbeid niet gepaard gaat met een afzwakking van de gepercipieerde sociale verbondenheid tussen mensen). Dit betekent geenszins dat het werk van Sennett niet lezenswaardig is, integendeel. Het betekent daarentegen wél dat er voor sociale wetenschappers voldoende ruimte ligt om de socia-

le gevolgen van het 'moderne werken' in de toekomst te onderwerpen aan een nog scherpere analyse.

Dekker, F. (2008). Flexibele arbeid, werkonzekerheid en gemeenschapsgevoel. Steun voor collectieve sociale zekerheid in een flexibel arbeidsbestel (te verschijnen in *Sociologie*).

Fevre, R. (2007). Employment insecurity and social theory: the power of nightmares, *Work, employment and society*, 21 (3): 517-535.

Sennett, R. (1998). *The Corrosion of Character*. New York: W.W. Norton.

Fabian Dekker
Erasmus Universiteit Rotterdam

Simon, C., Vermeij, L., & Steenbekkers, A.
Het beste van twee werelden. Platteländers over hun leven op het platteland

Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2007, 198 pp.
ISBN 978 90 377 0320 7

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) houdt zich sinds enkele jaren bezig met het leven en welzijn op het Nederlandse platteland. In opdracht van het Ministerie van LNV wordt in het onderzoeksprogramma *De sociale staat van het platteland* de leefsituatie van plattelandsbewoners in beeld gebracht. Begin 2006 verscheen het eerste, lijvige, rapport onder de titel *Thuis op het platteland*. Hierin werd op basis van secundaire data de leefsituatie op het platteland vergeleken met die in de steden. Eind vorig